

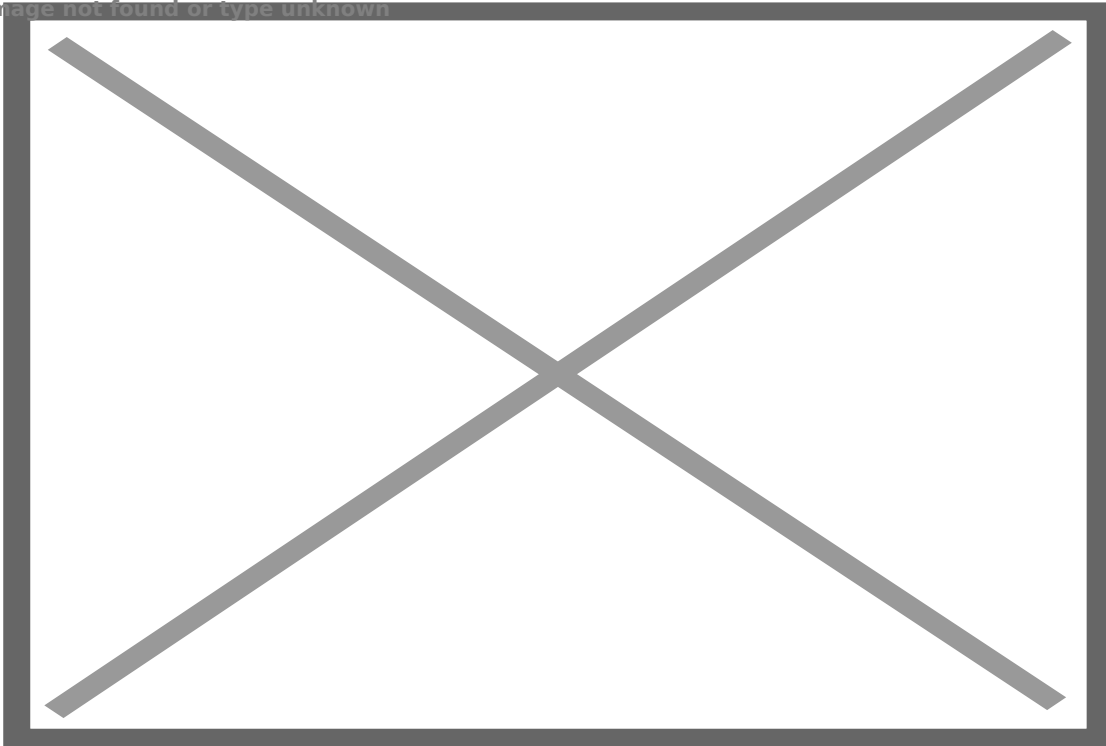
Báo chí thế giới 2016: Thận trọng và hoài nghi

23:54 14/02/2017

Tác giả: Admin

Năm 2016 đã khép lại cùng với dư âm của những sự kiện chấn động toàn cầu: nước Anh ra khỏi liên minh châu Âu, tỷ phú Trump làm Tổng thống Mỹ.

Image not found or type unknown

Tổng thống đắc cử Mỹ Donald Trump. Ảnh: AP

Từ những sự kiện này, làng báo thế giới chứng kiến hai hiện tượng kỳ lạ: tin giả tràn lan và nghề kiểm chứng dữ liệu trở thành nhánh mới của ngành truyền thông. Báo chí cùng nhân loại bước vào Kỷ nguyên thông tin Hậu sự thật với lòng hoài nghi và những thử nghiệm đầy thận trọng

Tin giả (Fake news)

Đây là những câu chuyện đùa dựa trên nhân vật và sự kiện có thật, thường được đưa lên những trang web trào phúng mang tính chất giải trí, nhưng lại được người dân chia sẻ qua mạng xã hội và qua kênh thông tin truyền miệng. Đã có thống kê cho thấy, các trang tin giả nhận được nhiều tương tác trên [Facebook](#) hơn 19 hăng tin gộp lại. Facebook mạnh mẽ tuyên chiến với tin giả nhưng đây vẫn được coi là nhiệm vụ bất khả thi do các chuyên gia cho biết phát hiện tin giả còn phức tạp hơn cả tạo ra chúng.

Facebook giao dự án lập trình lọc bỏ tin giả cho một nhóm học sinh, sinh viên, cho thấy tương lai thông tin đang đặt trong tay người trẻ, lực lượng tiên phong trong việc sử dụng thông tin mạng và sẽ chịu trách nhiệm trước những thông tin họ chia sẻ.

Phần lớn tin giả trong nửa cuối năm 2016 mang nội dung có lợi cho Tổng thống đắc cử Mỹ D. Trump (ví dụ, tin Giáo Hoàng ủng hộ D. Trump). Băng ghi âm từ 11 năm trước lộ ra chuyện D. Trump hành xử khiếm nhã với phụ nữ, cũng được coi là một tin thật có tính chất giật gân như tin giả, khiến cho ranh giới giữa tin thật, tin giả trong kỳ tranh cử [Tổng thống Mỹ 2016](#) ngày càng khó xác định. Chuyện D. Trump lộ băng ghi âm một lần nữa khẳng định nguyên tắc thận trọng với báo giới: không nói hớ với nhà báo vì mọi lời nói đều có thể bị ghi âm dù vô tình hay có chủ đích.

Một số báo đóng cửa trang giao lưu với bạn đọc (Fanpage) trên Facebook. Xu hướng web 1.0 quay trở lại trên nhiều trang báo mạng, tuy đây mới chỉ là những thử nghiệm tạm thời.

Trong nỗ lực ngăn chặn các tin đồn, tin giả, báo chí đang có xu hướng bỏ phần bình luận của bạn đọc. Quyền sáng tạo nội dung trở về tay người làm báo chuyên nghiệp sau một vài năm cho phép bạn đọc thoải mái viết thêm thông tin dưới mỗi bài báo.

Kiểm chứng dữ liệu (Fact checking)

Đây là một nhánh mới hình thành trong nghề báo. Dịch vụ [kiểm chứng](#) dữ liệu bùng nổ, kiểm chứng cả thông tin trôi nổi trên mạng lẫn thông tin do báo chí chính thống đưa ra. Kiểm chứng để không mặc nhiên coi thông tin chính trị gia nói là đúng, chính là cách báo chí lấy lại tính cân bằng khi tường thuật trực tiếp.

CNN, Bưu điện Washington đồng loạt đưa ra những kiểm chứng dữ liệu hàng tuần. ABC (Australia) thu hẹp đầu tư tài chính cho ban kiểm chứng dữ liệu để chuyển dịch vụ này ra thuê ngoài.

Đại hội của những người kiểm chứng dữ liệu (fact-checkers) được tổ chức lần đầu vào tháng 3/2016 tại Đại học Duke, Mỹ. Tới tháng 6/2016, Hiệp hội kiểm chứng dữ liệu toàn cầu đã thành lập tại Argentina. Đại hội đưa ra bản quy tắc tác nghiệp cho nghề kiểm chứng, với những điều khoản không khác nhiều so với nguyên tắc làm báo: trung thực, cân bằng, khách quan, thúc đẩy trách nhiệm giải trình, độc lập, minh bạch, bao quát toàn diện và quan trọng nhất là phải công bố kết quả kiểm chứng trên nền tảng dễ chia sẻ lên mạng xã hội.

Viện Báo chí Pyonter, Mỹ, nơi đào tạo bồi dưỡng nghiệp vụ làm báo, nay bắt đầu quảng bá các khoá học kiểm chứng, với lời hứa hẹn sẽ trang bị cho nhà báo kỹ năng kết nối với người kiểm chứng ngay tại thời điểm nhân vật phát ngôn, để đặt câu hỏi lại cho nhân vật trong các chương

trình phát sóng trực tiếp.

Xu hướng kiểm chứng trong báo chí hy vọng sẽ làm giảm những phát ngôn không đúng đắn (ví dụ như “Ford chuyển nhà máy sang Mexico” hay “[nước mắm truyền thống có Asen](#)”). Dịch vụ kiểm chứng ngay lập tức sẽ góp phần hạn chế tốc độ lan toả của những tin tức sai, và giành lại niềm tin của công chúng dành cho báo chí chính thống.

Thể loại báo chí dạng dài (long form journalism) tái xuất như một trong những hệ quả tất yếu của sự đa dạng thông tin. Trước đây, báo chí dạng dài thường được trình bày trong một cuốn sách vài trăm trang với cốt truyện và nhân vật có thực. Hiện nay, không gian mạng đang trở thành nơi phù hợp để xuất bản thể loại báo chí dạng dài, đáp ứng việc trình bày các câu chuyện có nhiều dữ liệu phức tạp. Nhà báo sản xuất sản phẩm báo chí dạng dài vừa phải chạy theo dòng [thời sự](#), vừa phải phân tích sâu về nội dung, có khả năng kể chuyện hấp dẫn, có thắt nút, mở nút, các tuyến nhân vật, và trình bày đa phương tiện, làm cho sản phẩm báo chí dạng dài trở thành một bài báo hoàn chỉnh, chứ không phải là tập hợp các thông tin rời rạc về cùng một chủ đề như dạng cổng thông tin điện tử.

Kỷ nguyên thông tin Hậu Sự thật (Post-Truth)

Kỷ nguyên này đang mở ra cùng với xã hội hậu hiện đại (postmodernism), trong đó suy nghĩ mang tính xúc cảm của từng cá nhân đơn lẻ có tác động thực sự tới tiến trình phát triển nhân loại. Không ai có thể ngờ những suy nghĩ thiên về lợi ích cá nhân (như việc bỏ phiếu bầu cho ông D. Trump, hay chọn [Brexit](#)) lại có thể tạo cơn sóng xáo trộn toàn cầu. Phần lớn các suy nghĩ này thuộc loại “tay nhanh hơn não”, quyết định đưa ra trước khi con người tiếp nhận đủ thông tin đúng (ví dụ dân Anh tìm hiểu về EU chỉ sau khi chọn ra khỏi EU). Quá trình nhận thức đầy đủ (và có phần tiếc nuối) chỉ xảy ra sau khi đã có quyết định cuối cùng không thể thay đổi được. Lúc này công chúng mới đổ xô đi tìm thông tin lý tính, thứ mà đáng lẽ ra họ phải tìm hiểu từ trước khi ra quyết định. Thông tin hậu sự kiện (post-post), hậu hiện thực (postfact) mới chính là thông tin đầy đủ (nhưng đã muộn) mà công chúng tiếp nhận.

Người làm truyền thông nói chung, và làm báo nói riêng cần lưu ý: Trong Kỷ nguyên thông tin Hậu Sự thật tác động tới cảm xúc quan trọng hơn nhiều so với tác động tới suy nghĩ logic của công chúng.

Năm 2016 âm ỉ vì xu hướng dùng bạo lực với nhà báo. Ở Việt Nam, xu hướng này gia tăng khi có một loạt các vụ hành hung nhà báo do hung thủ giấu mặt. Cuộc mưu sinh của các tòa soạn báo

cũng là vấn đề đau đầu dai dẳng. Telegraph (Anh) từ bỏ pay-wall (trả tiền để truy cập vào trang), quay về loại hình độc giả trả tiền định kỳ như báo giấy để xem báo điện tử. Sau thập kỷ thử nghiệm sản xuất tin bài đa lĩnh vực, nhật báo phố Wall (Mỹ) thay đổi chiến lược kinh doanh, giảm số trang báo in để chỉ xuất bản những trang thông tin tài chính cốt lõi của tờ báo. Một lần nữa khẳng định “lý thuyết cái đuôi dài” trong báo chí: phục vụ nhu cầu tổng hợp sẽ dễ phá sản, phục vụ thị trường ngách sẽ sống sót.

Một năm **vất vả** của làng báo thế giới đã qua. Hy vọng rằng Kỷ nguyên thông tin Hậu Sự thật của năm cũ sẽ là tiền đề cho thời kỳ báo chí mới, hồi sinh những giá trị làm báo chuyên nghiệp và nhân văn./.

Mạch Lê Thu (Từ Australia)

Link bài viết: <https://nguoilambao.vn/public/bao-chi-the-gioi-2016-than-trong-va-hoai-nghi>